

Koper, 30. november 2012

Suverenost države

Suverenost države in dostojanstvo njenih državljanek in držaljanov merimo predvsem po trdnosti njihovih gospodarskih temeljev. Vsakega, domačina ali tujca, ki na katerikoli način te temelje spodkopava, bi lahko obravnavali kot izdajalca ali sovražnika, pač odvisno od okoliščin. Zapovrstne krize (finančna, bančna in gospodarska, da ne govorimo o okoljski krizi, ki je samo posledica predhodnih) niso in ne morejo biti izgovor za izjemno poslabšanje gospodarskega in družebnega položaja, ker so bile predvidljive. Znake prihajajočih kriz niso predvideli in na njih opozarjali zagovorniki sedaj prevladujoče ekonomske misli, to je zagovorniki svobodnega tržišča.

Mit o svobodnem tržišču

Svobodno tržišče je mit, je ideologija, predvsem v svojem izreku, da spodbuja demokracijo. Demokracija je lastnost ljudi in ne proizvodov, storitev in finančnih tokov. Mit je tudi zato, ker svobodnega tržišča preprosto ni. Globalno tržišče in posledično lokalna obvladujejo izključno multinacionalke in finančni oligarhi. V rokah imajo niti povpraševanja, medtem ko spodbujajo konkurenco na strani ponudbe (proizvodnje). Proizvodnja se seli med državami proizvajalkami, na osnovi ponudbe ugodnejših tako imenovanih konkurenčnih pogojev, torej tja, kjer so najnižja cena dela in ohlapni okoljski normativi.

Na prehodu fevdalizma v kapitalizem, v času Adama Smitha, pa je svobodna trgovina pomenila tudi odpravo režijskih stroškov, s katerimi je bila obremenjena tedanja proizvodnja. To so bili stroški rent, ki so vključevali rente na nepremičnini, rente iz monopolov in obresti. Višina slednjih naj bi bila prilagojena dobičkom, ki bi se delili med proizvajalci in bankami. Opažamo pa, da se v današnjem času poudarjeno uveljavljajo ravno rente, zaradi tega so investicije v realno gospodarstvo zmanjšane, ker imajo manjši donos.

Vzporednica svobodnega tržišča je privatizacija vseh gospodarskih in negospodarskih dejavnosti. Medtem ko je privatizacija proizvodnih in določenih storitvenih dejavnosti lahko koristna, je privatizacija naravnih monopolov in poslovne infrastrukture (prometne infrastrukture, energetike, vode itd.) skrajno škodljiva za nacionalno gospodarstvo, kar je že pokazal tudi propad nekaterih od teh sektorjev, ki so se znašli v zasebnih rokah. Pri iskanju rente zasebni sektor znižuje stroške vzdrževanja in praviloma ne vlaga v posodobitve. Zaradi monopola pa računi potrošnikov vztrajno naraščajo, zaradi česar se po drugi strani znižuje obstoječi življenjski standard.

Samostojna Slovenija

Slovenija je po osamosvojitvi sprejela tako imenovani neoliberalistični koncept gospodarjenja. Najprej je družbena lastnina prešla skozi obdobje lastninjenja, kjer je bilo premoženje porazdeljeno med državo in prebivalci. Nato je bila na vrsti privatizacija državnega premoženja, ki še poteka. Argument za privatizacijo naj bi bil, da je zasebni sektor boljši gospodar od države oz. javnega sektorja. Ta trditev še ni bila potrjena - tako v

zasebnem kot v javnem sektorju so lahko dobri gospodarji ali pa slabi. Ponujajo nam še kompromisno obliko javno-zasebnega partnerstva, pri tem pa pozabljajo povedati, da zasebniki praviloma vstopajo v tako obliko povezovanja, da bi se prisesali na proračune in bogateli na račun davkoplačevalskega denarja.

Ni treba posebej poudariti, kaj se je v obdobju po osamosvojitvi Slovenije dogajalo z našim gospodarstvom in premoženjem. Mi, »izključeni«, to čutimo na lastni koži. V sedanjem trenutku pa je treba izpostaviti vse državno varčevanje zaradi nastale krize in največkrat slišana razloga sta: zmanjševanje javno-finančnega primanjkljaja in javnega dolga. Medtem ko so slovenske vladajoče elite reševale banke, ki so krizo povzročile, ljudi vpenjajo v varčevalne ukrepe, kar se kaže v povečevanju števila nezaposlenih in neustreznih zaposlitev (prekarnost), v splošnem zniževanju plač in drugih socialnih nadomestil, v povišanju davkov in drugih prispevkov itd. To povzroča padanje kupne moči in že omenjenega življenjskega standarda.

Javni dolg

Praviloma se država lahko zadolžuje in sme ta sredstva uporabljati izključno za potrebe razvoja svojega prebivalstva in v njegovem interesu. To pa ni vselej tako! Zato obstajajo dobri in slabi javni dolgovi. Dobri dolgovi so namenjeni investicijam v infrastrukturo in v realno gospodarstvo, slabi dolgovi pa so neposredno namenjeni potrošnji, in sicer predvsem državnih elit. V nekaterih sredinah se med dolgovi znajdejo tudi tako imenovani sovražni dolgovi in nezakoniti dolgovi.

Sovražni dolg

Sovražni dolgovi predstavljajo dolgove predhodne »sovražne« oblasti, ki niso bili namenjeni zadovoljevanju javnih potreb in razvoju. Nasprotno! Bili so namenjeni škodovanju interesom ljudi in njihovem zatiranju ter razlaščenju in tega so se posojilodajalci največkrat tudi zavedali. Vendar sklicevanje na to mednarodno pravno kategorijo lahko istočasno predstavlja oviro za bodoče zadolževanje države¹. V tem duhu je npr. predsednik Ekvadorja, Rafael Correa, ustanovil neodvisno komisijo za nadzorovanje javnega dolga, ki je ugotovila nezakonitost nekaterih ekvadorskih državnih obveznic. Lastnikom tega nezakonitega dolga je Ekvador ponudil njihov odkup v višini od 30 do 35% njihove vrednosti in lastniki teh obveznic so predlog sprejeli. Ekvador je znižal svoj dolg za dve milijardi dolarjev in tako tudi obresti za take nezakonite dolgove.

V koruptivnem pogledu obravnavajo nezakonite dolgove konvenciji OZN² in OECD³ in tudi naši zakoni, s čimer se pri nas ukvarja Komisija za preprečevanje korupcije⁴. Z bojem proti korupciji se pri nas sooča tudi društvo Integriteta⁵. Gre predvsem za preprečevanje podjetniškega kriminala, kjer pa društvo v svojem poročilu ugotavlja, da so »*institucije toge pri zagotavljanju dostopa do informacij in preiskav podkupovanja v mednarodnem poslovanju*«⁶.

Iz povedanega bi bilo smotrno v Sloveniji ustanovi **neodvisno komisijo za presojo javnih dolgov**; predlog že kroži po omrežju. Ustanovitev take komisije opravičuje predvsem

¹ The Concept of Odious Debt in Public International Law, UNCTAD/OSG/DP/2007/4, http://unctad.org/en/Docs/osgdp20074_en.pdf

² United Nations Convention against Corruption, <http://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/>

³ OECD Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions, <http://www.oecd.org/daf/briberyininternationalbusiness/oecdconventiononcombatingbriberyofforeignpublicofficialsininternationalbusinesstransactions.htm>

⁴ <http://www.kpk-rs.si/sl/komisija>

⁵ <http://www.integriteta.si/o-drustvu-integriteta/delovanje>

⁶ http://www.integriteta.si/images/stories/pdf/fbr2012/sporocilo_za_javnost_izvajanje_oecd_konvencije.pdf

en razlog. Dolgovi so preverjena metoda posrednega prilaščanja narodnega premoženja in vzporednega siromašenja ljudi. Gospodarski jastrebi (iz Wall Street-a in finančnega sektorja in nato Mednarodni monetarni fond, Svetovna banka in njihovi podaljški, in te bi lahko imenovali »strici iz ozadja«) najprej odigrajo vlogo radodarnih financierjev (v vseh oblikah finančnega instrumentarija) vse dotlej, dokler dolgovi ne presežejo možnosti njihovega odplačevanja. Ranljive države iščejo mednarodno finančno pomoč, ki jo mednarodne finančne institucije praviloma pogojuje z zahtevami za izvajanje gospodarskih reform in varčevalnih ukrepov.

Iz slovenske korporativne politike (politična, finančna in gospodarska elitita) slišimo o nujnosti pokojninske reforme, reforme trga dela ter o privatizaciji državnega premoženja, o zmanjševanju zaposlovanja v javnem sektorju itd. S tem prepoznamo scenarije iz drugih številnih primerov držav po svetu, ki so se izšli z zlomom narodnih gospodarstev in s skrajnim obubožanjem prebivalstva teh držav (države Latinske Americe, Afrike, Azije, npr. Južne Koreje), da ne omenjamo skrajnih okoljskih degradacij. Običajno se te stopnje prehoda iz gospodarske suverenosti v neokolonizacijo odvijajo v zakulisju in obvezno s sodelovanjem domačih odločevalcev, ki zastopajo tuje interese.

V boju (Ker za boj gre!) z izrojenimi in zahrbtnimi predstavniki visokih financ in korporacij lahko brez popuščanja zahtevamo transparentnost pri javnem zadolževanju Slovenije. To pomeni preučitev vsake posamezne sestavine javnega dolga z vidika namembnosti (javni interes ali interes posameznikov ali posameznih elitnih skupin), z vidika koruptivnosti, izsiljevanja in podobno.

Gospodarski zagon

Predlaganje izhoda iz krize z varčevalnimi ukrepi izhaja, milo rečeno, iz neznanja ali pa iz morebitne želje in morebitnega namena neokolonizirati posamezno državo. V EU lahko razumemo Nemčijo, da ščiti prihranke svojih prebivalcev in da se trudi za stabilnost cen. Pri tem se je moramo zavedati, da je za nastanek finančne krize med drugimi kriva tudi Deutsche Bank. Lahko razumemo tudi institucije EU, da hočejo uveljaviti Maastrichtske monetarne konvergenčne kriterije (omejevanje inflacijske stopnje v odstopanju navzgor za največ 1,5 % od povprečja treh najboljših članic, omejitev javnega dolga članice evro območja do največ 60 % bruto družbenega proizvoda, omejitev javno-finančnega primanjkljaja do največ 3 % bruto družbenega proizvoda in omejitev dogoročne obrestne mere do 2 % nad povprečno obrestno mero treh najboljših članic evro območja). Zdravo razumsko se lahko vprašamo, kjer so bile inštitucije EU v času do finančne in gospodarske krize, da niso strogo nadzorovale izvajanja Maastrichtskih kriterijev.

Za krizna obdobja je značilen presežek proizvodnih zmogljivosti vključno z visoko stopnjo nezaposlenosti. V vsakdanjem življenju smo tako na eni strani soočeni s proizvajalci, ki ne morejo prodati svojih proizvodov ali storitev, na drugi strani pa si potrošniki ne morejo privoščiti nakupov, ker nimajo denarja. UNCTAD-ov Trade and Development Report (TDR) 2012⁷ med drugim ugotavlja, da pritisk na zniževanje realnih plač povzroča zmanjševanje povpraševanja. Izhod iz krize se zato ne bi smelo prepuščati samo tržnim silam; politike bi si morale prizadevati za spodbujanje povpraševanja, namesto da bi povpraševanje fiskalno omejevalo⁸. Z drugimi besedami to bi pomenilo pravičnejšo porazdelitev dohodkov, povečanje zaposlovanja in brez prekarnosti ter povečanje realnih plač.

V pretekosti je bil najbolj znan primer reševanja krize New Deal, ki je med drugim predvideval javna dela za povečanje zaposlitve in posledično povečanje kupne moči. Za

⁷ http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2012overview_en.pdf

⁸ <http://unctad.org/en/pages/newsdetails.aspx?OriginalVersionID=255>

financiranje javnih del so povečali obdavčitev najbogatejših slojev. Predlog slovenskega new deal-a, ki bi pripomogel k zagonu slovenskega gospodarstva, zasledimo tudi v Sloveniji⁹.

Zagon gospodarstva vsekakor potrebujemo in zato tudi potrebujemo finančna sredstva. Ker smo v polnem objemu varčevalnih ukrepov zaradi evra, bi bilo smotno v našem okolju ob evru emitirati lastno valuto (npr. tolarje) s fleksibilnim tečajem. Obseg in oblika tolarjev (gotovinski in knjižni tolarji) bi bila odvisna od vrednosti posameznih projektov. Emisija tolarjev pod najstrožjimi monetarnimi kriteriji pa bi morala biti strogo nadzorovana.

Predlog uvajanja vzporednih valut bo naletel na ostre odzive v najrazličnejših oblikah. Rekli bodo, da predlog ni izvedljiv, kar vsekakor ne drži, saj smo tudi v preteklosti imeli naprej ob dinarjih in nato ob tolarjih še nemško marko in druge valute. Rekli bodo, da je evro izbira brez povratka, kar ne pomeni, da uvajanje vzporedne valute ogroža evro. Med tem ko bodo evro »zdravili«, bo naše lokalno gospodarstvo ustvarjalo novo vrednost, novo bogastvo, ki bo evru le pomagalo. In, ali se po evro območju ne širi predlog »dveh« evrov: enega za razvite države, drugega pa za države v finančnih in gospodarskih težavah.

Če bodo oblastne elite predlogu vzporedne valute sovražno nasprotovali, bomo zagotovo vedeli, da nam hočejo odvzeti suverenost in nam vsiliti neokolonializem. Evro namreč nastaja s tiskanjem ali knjiženjem pri poslovnih bankah in ne z novo vrednostjo v proizvodnji. Tako lahko država (oz. njena pooblaščenca institucija) tiska ali knjiži vzporedne tolarje, in to celo brez obresti, kot predujem za nastanek nove vrednosti.

⁹ <http://damijan.org/2012/08/08/slovenski-new-deal/>